

ИЗ ИСТОРИЯТА НА ДЕВИЧЕСКИЯ ПАНСИОН В ГАБРОВО ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

Ива Методиева Инджова

*Регионален исторически музей – Габрово, ул. Николаевска №10, Габрово, България,
e-mail: indzh@abv.bg*

FROM HISTORY OF THE VIRGIN BOARDING HOUSE IN GABROVO DURING THE BULGARIAN REVIVAL

Iva Metodieva Indzhova

*Regional historical museum of Gabrovo, 10 Nikolaevska str., Gabrovo, Bulgaria,
e-mail: indzh@abv.bg*

Abstract

In 1835, the first mutual school with secular content of education, which was conducted entirely in Bulgarian, was opened. The school gave impetus to the development of independent virgin education, which began in 1856. The establishment of the women's society „Maternal Care” in 1869 further accelerated the education processes in the city. Together with the school board, it provided funds for the support of virgins. This process naturally led to the opening of the first virgin boarding house in the city in 1870. Its management and organization is associated with the name of Anastasia Tosheva.

Keywords: *school boarding houses, virgin education, Revival.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Откритото през 1835 г. новобългарско училище в Габрово се превръща в културен и обществен-политически феномен, в еталон за нова организация и школа за подготовка на учители и създаване на следосвобожденска интелигенция. [1, 434, 514]. Училището дава тласък в развитието и на девическото образование в Габрово, чиято организация започва още през 40-те години на XIX век. Грижата за девическото образование през Възраждането освен откриване на училища и тяхната материална издръжка включва и уреждането на пансиони към тях [2, 144].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Сведения за откриването на девическия пансион в Габрово има в периодич-

ния възрожденски печат. Информация за създаването на девическото училище и за броя на учениците в училището, дава вестник „България“ от 1860 г.: „Метохът, в когото стояха до сега таксидиите от Света гора – ся работи и ся преправя за девическо училище, както ви бях писал, и до след някой ден се надяваме да се изкара и намесят девиците – ученици, които са сто и петдесет, особено от ония, които ходят на частните училища....“ [3, 129].

Пансионът към училището е открит едва през 1870 г. Уреден е от женското дружество „Майчина грижа“ в наетата за тази цел къща на Нено Ямантиев. „На другата година (1870 г. – б. м.) – пише Тошева, настоятелството се съгласи и отвори девически пансион, гдето две габровски ученички се издържаха от

женското дружество, постъпиха ученички-пансионерки и от околните градове...“ [4, 21]. Завеждането на домакинската част на пансиона е възложена на Тошо Тошев. Девическото училище привлича все повече външни ученички от Лом, София, Търново, Елена, Пазарджик, Севлиево, Свищов, Горна Оряховица, Стара Загора.

Анастасия Тошева пише в своята автобиографична книга, че две от момичетата в пансиона, които са габровки, се издържат от женското дружество [5, 21; 454-455]. Събитието е отразено във вестник „Македония“: *„Училищните ни общи работи много напредват. Женското ни дружество в града „Майчина грижа“ ще празнува годината си на шести август. В същото време ще освети и дома, който е приготвен да живеят учениците – девойки, които ще се приготвят за учителки... До сега събраните девички ся возкачат до 10 като има и по една от Казанлък, Трявна, Севлиево и Велес... Платата ще бъде 800 гроша само за храна..“* [6].

В „Читалище“ от 1871 г. се потвърждава информацията, че девическия пансион е открит през 1870 г.: *„Според предложението на училищното настоятелство, Дружеството „Майчина грижа“, основало, миналата есен, в градът Пансион Девичий под надзора на реченото Настоятелство....“* [7].

Списанието дава сведения за състава и броя на девойките през 1871 г.: *„Днес в Пансионът има 14 девойки. От тях 7 момичета са Габровки; 4 са издържати от родителите си, 2 от Дружеството „Майчина Грижа“, а 1 от същото Дружество и от училищното настоятелство... Училищното Настоятелство издържа още и 1 девойка от Велес. Има 2 девойки от Казанлък, издържати са – едната от леля си, другата от – родителите си. От Търново – една и сама са издържа. – Една от Желязник – издържа ся един Габровен Гражданин. От Севлиево една и от Шипка една, първата ся издържа от родителите си, а*

другата от дяда си.“ [7].

През 1870–1871 г. пансионът започва да работи най-малко с двадесет и две момичета. Погрешни са сведенията, че през учебната 1871–1872 г. има само четиринадесет пансионерки. [2, 167] Броят на по-известните имена на девойки за периода 1871–1872 г. е тридесет и седем. Настоятелството ангажира надзирател и лекар. През 1871 г. то наема още една къща, съседната на Ямантиевата и увеличава леглата на четиридесет.

За откриването на пансионите в тогавашния печат се публикуват дописки и в Габрово пристигат ученици и ученички от всички краища на България – Видин, Свищов, Русе, Силистра, Добрич, Варна, Търново, София, Котел; от Цариград, Ниш, Пирот, Прилеп, Букурещ, Браила, Галац и много други. За тази популярност на училището допринася и откриването на пълен гимназиален курс.

През 1870 г. Габровското дружество решава следното: *„избират са днес момичета, които ще ся занимават в една особна къща без да си ходят у тях.“* [8]. Прехраната им се осигурява от женската организация и им се плащат 1000 гроша помощ всяка година. Пансионерките се задължават да учат 3 години и да учителстват още 3 години [9].

В протокол №14 от заседание на училищното настоятелство от 19 август 1870 г. се потвърждава исканата сума от 800 гроша или 8 турски лири на пансионерка, но не само за храна, а за годишен престой в пансиона: *„Като изказаха желанията някои и други странни момичета да следват в нашето девическо училище, за да се улеснят за прехрана и място за живеене, реши се да се отвори една удобна къща за това, в която да се приемат момичета с годишна заплата 800 гроша.“* [5].

Вестник „Турция“ пише за девическия пансион и освещаването му от дружеството „Майчина грижа“ през същата година. Според информацията в него първоначалния брой на пансионерките не превишава петнадесет девойки:

„Женското дружество още по-деятелно работи. То откак празнувало на шест-ти август годишния се празник, на деведнаесети същия осветило девическия пансион, в когото се събират до 15 девойки от Казанлък, Желязник, Търново и Севлиево, от които две се поддържат от реченото дружество... Слава и чест на габровци!...“ [10].

Относно издръжката на пансиона Анастасия Тошева споделя следното: *„Пансиона от начало беше издръжан от настоятелството, управляван от мен и контролиран от комисия, състояща се от двама настоятели, по после се остави на наше издръжане и управление под контрола на настоятелството.“ [4].* Независимо от трудностите дружеството поема издръжката на много ученички пансионерки. Срещу тази помощ те се задължават, след като завършат, да станат учителки там, където ги изпратят. На 16 октомври 1871 г. дружеството адресира писмо до Габровската градска община с молба да се отмени решението, което забранява събирането на доброволни помощи за издръжка на девическия пансион. В него пише: *„...защото родителите им не са в състояние да ги издръжат!...“ [11, 7].*

За постоянно увеличаващият се брой на пансионерките и затрудненията за тяхната издръжка съобщава вестник „Турция“: *„Странните ученици постоянно прииждат – съобщава училищното настоятелство. Учениците от женския пансион се не събират вече в едно здание и затуй за напред ние сме принудени да ги разположим в две. Затуй реши се да се възвиси платата на този пансион на десет лири... Преплащането ще става всякога за по 6 месеца.“ [12].* Освен от дружества, училищни настоятелства, общини и читалища, девойките са издръжани от частни светски и духовни лица, както и от близките и семействата си. Рядко се случва те да се издръжат сами [13, 163].

Разполагаме с три писма молби за постъпване на момичета в девическия

пансион през 1871 г. Първото е с дата 28 февруари 1871 г. и е от Неда Петрова от село Аврен, Варненско, която е длъжна:

„...а) Като свърши науките си в реченото училище да бъде учителка под ведомството на Дружеството, т. е. ще учителствам там дето дружеството виде за нужно, до тогава до когато си изплатия разноските, които дружеството е сторило до свършването на науките в реченото училище;

б) разноските ще изплащам ежегодно по един начин, който се виде по добър, по згоден и по лесен и от двете страни и

в) Ако щом като свърши науките си не искам да бъде учителка или пък не ся съгласявам на задължението си, им да си заплатия наведнажд и напълно сичките разноски сторени, както казах по горе, от дружеството за поддържането ми....“ [5, 514].

Второто писмо е от поп Михаил поп Николов от Елена до надзирателите на девическия пансион в Габрово относно молба за настаняване в пансиона на едно момиче. Датата е 24 юли 1871 г. Размерите: 21/29,5 см. Съдържа 1 лист:

„Почтенияйши Господа надзиратели и предстоятели на девическия пансион в град Габрово като чухми вашето добро дело и согласно и лесно за девиците и почтено пред сички градове и села дето сте устроили пансиона за високи науки за по возрастни момичета и ний сас нестерпимост идими кам вас сас срамно лице и идвам си издигами гласа кам вас и никак е умеим как да ви поменем, чи и ний имами едно момиче дето е чело няколко години и ний желаеми да доведем...“ [14].

Третото писмо е от Берковица с дата 7 октомври 1871 г. В него се настоява за постъпването в пансиона на Витка Пишуркова чрез посредничеството и благодетелството на Дионисий Софийски.

„Господа настоятели на женското училище в Габрово!

С голяма радост се научавам от вестници и от частни лица че в вашето село Габрово ся отворили един пансион девически ...за цел да даде добро морално, и нравствено образование на нашите милни българки...“ [15]. От откриването на пансиона „...трябва да очакваме добри плодове...“ [15]. Относно плащането на таксата „...да приемате от мене за сека година по осем лири като мы известите кога и прес кого трябва да ви ги внесват според устава и вашия за към училищны а за сега като за притплата ще приемете само две лири от същата, която оставлям вече на вашите ръце да я гледате и учите като съща ваша дъщеря и моя благодеейка, а за одговора ви чакам чрез същи Пишурка уломъ!...“ [15].

През 1872 г. има две писма молби за постъпване на момичета в пансиона: „При все че четохме във вестниците, гдето не се приемат момичета от пансионът, дако се мина доволно време от това, мислим че може да се е отворило място поне за едно момиче...“ [16].

Следващото известно писмо е от Лом:

„Лом 29 април 1872 г.

Почитаеми Господа настоятели на Габровските училища,

Известни суцце, че училищата ви са като пчелин, дето се събират пчелите, за да смучат сладък мед и знающии вече, че там вашите училища е истинното образование и наука на българите и българчетата наши, то жселаех и аз долуподписаний да ви поднеса приличните ми почитания и да ви помоля да приемете и доносителката – моя дъщеря Еленка във Вашия девически пансион...“

Иван Пенков“ [17]

Освен ученички, в девическия пансион пребивават и учителки. През 1871 г. там живеят Марийка Стоянова и Анка Лечова. Всички получават подслон, храна, отопление, осветление и медицинска помощ.

От 1872 г. годишната такса вече е 10 турски лири, които се събират с предплащане на всеки 6 месеца. За това увеличение свидетелства писмо на пансионерката Витка Кръстьова Пишуркова до врачанския владика Доротея с дата 13 юли 1872 г.: „...да Ви съобщия едно променение в нашия пансион, което стана по неизбежна нужда, то е: като Габрово се намира в място оскъдно от към земните произведения, т. е. сичко е по-скъпо в сравнение с другите околни места, та колкото и да се трудиха Училищните Настоятели да посрецинат разноските на пансиона с 8 лир. тур. за всяко момиче, но видеха най-после че било невъзможно; за това задължиха ни да съобщим на родители си, че за напред за момичетата ще бъде 10 лир. тур. за година...“ [5, 455].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Възходящите темпове на развитие на габровското образование достигат своя връх с откриването и организирането на първите пансиони в града през Възраждането. Интересен е факта, че първият девически пансион, който се свързва с името на Анастасия Тошева, се открива през 1870 г., година преди създаването на първия мъжки пансион. Появата и увеличаването на броя на учениците от други населени места в габровските училища е важна предпоставка за изграждането на пансиони към тях. Управлението, уредбата, дейността и възпитателните функции на девическия пансион е съществен момент, свързан с историята на образованието в Габрово през Възраждането и неизменна част от формирането на новобългарско образование. Той възниква като негова естествена последица и се превръща във фактор със силно въздействие за утвърждаването на неговия по-специфичен облик и значение в обществения живот. Създаването на пансиона преминава през идентични фази, които характеризират и изграждането на училищата през Възраждането – организационни, финансови, кадрови. Девичес-

кият пансион, заедно с училищата, е средство за формиране на национална интелигенция, която спомага за израстването на тези институции, особено в следосвобожденска България.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Radkova, R. Ot prosveta kam natsionalna kyltyra – V: Istoria na bagarite, tom 2, Sofia, 2004.
- [2] Cholakova, M. Balgarsko jensko dvijenie prez Vazrajdaneto (1857–1878). Sofia, 1994.
- [3] Balgaria, II, br. 79, 21.09.1860; Ribarova, G. Iz pisma i dopiski ot Gabrovo do balgarski vestnitsi za ychilishteto, ychhilishnite pansioni, ytsenicheskite dryjestva i darenia za ychilishtata – Godishnik. Istoria na myzeite v Balgaria, 3, 1985.
- [4] Tosheva, A. Avtobiografia. Stara Zagora, 1911.
- [5] Tsonchev, P. Iz obshtestvenoto i kyltyrno minalo na Gabrovo. Gabrovo, 1996. Tsonchev smjata che tri momicheta sa izdarjani ot jenskoto dryjestvo – Nedka Radeva, Stanka Racheva i Neda Dimova.
- [6] Makedonija, IV, 17.11.1870.
- [7] Chitalishte, I, kn. 14, 1871.
- [8] Makedonija, IV, br. 74, 29.08.1870.
- [9] Napredak , br. 10, 5.10.1874. Makedonija, IV, br. 74, 29.08.1870
- [10] Tyrtsija, VI, br. 32 от 26.09.1870.
- [11] DA–Gabrovo, f. 309K, op. 1, a. e. 8; 150 godini Jensko blagotvoritelno dryjestvo „Maichina grija“, Gabrovo, 2019.
- [12] Tyrtsija, VIII, br. 23, 22.07.1872.
- [13] Indzhova, I. Ychilishnite pansioni v Gabrovo prez Vazrajdaneto. Gabrovo, 2025.
- [14] RHMG–6019–810–Spf–V.
- [15] RHMG–6019–1828–V.
- [16] RHMG–6019–487–NI.
- [17] DA–Gabrovo, f. 670к, op. 1, a. e. 55.